

УДК 658.115:338.24

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

DOI 10.30838/P.ES.2224.280519.182.503

JEL: H83, L32, M10

Чумак О. В., к.е.н.*ПрАТ «Міжрегіональна академія управління персоналом»*

Метою статті є визначення теоретичного й нормативно-правового підґрунтя державного регулювання економіки та окреслення механізмів впливу на управління фінансово-економічними процесами державних підприємств. Для реалізації мети поставлено завдання визначити й узагальнити інструменти державного регулювання й управління підприємствами державної форми власності. Основою дослідження є системний підхід до пізнання державного регулювання й управління економічною діяльністю державних підприємств, а також методи логічного узагальнення й порівняння, синтезу й узагальнення, абстрактно-логічний. Розглянуто особливості еволюції державного регулювання економіки, зокрема, через інституціональне підґрунтя для розвитку економічних та соціальних процесів. Використання інституціонального підходу слід здійснювати за оптимальною структурою сформованих інституцій для забезпечення пріоритетних напрямів розвитку державної політики. Досліджено теорії державних економічних політик й доктринальних позицій управління об'єктами державної власності при формуванні сценаріїв державного регулювання шляхом вимог урядів та управління державною власністю існуючими видами економічних відносин. Проведено аналіз державного регулювання економічних процесів в Україні на різних рівнях виконавчої влади та державними підприємствами при привалюванні процесів приватизації, наявних монополіях, капіталізації з державного бюджету тощо. Визначено засадничі аспекти формування державної політики та координації функціонування державного сектору у сфері управління об'єктами державної власності відповідно національній практиці та ключовим міжнародним орієнтирам. Практична цінність статті полягає у наданні рекомендацій щодо необхідності узгодження й розробці оптимальної моделі державного впливу на економічну діяльність державних підприємств та управління фінансово-економічними процесами. Наукова цінність полягає в обґрунтуванні парадигми державного регулювання економічної діяльності державних підприємств та управління об'єктами державної власності на основі міжнародного досвіду.

Ключові слова: державне регулювання; управління об'єктами державної власності; державні підприємства; економічна діяльність

UDC 658.115:338.24

GOVERNMENT REGULATION AND GOVERNANCE OF ECONOMIC ACTIVITY OF STATE-OWNED ENTERPRISES

DOI 10.30838/ P.ES.2224.280519.182.503

JEL: H83, L32, M10

Chumak O., PhD in Economics*SSI «Institute of Educational Analysis»*

The purpose of the article is to determine theoretical and regulatory basis of government regulation of economy and outline mechanisms of influence on governance of financial and economic processes of state-owned enterprises. In order to achieve this goal, task is to identify and generalize instruments of government regulation and governance of state-owned enterprises. The basis of the study government regulation and governance economic activity of state-owned enterprises are methods of: systematization, logical generalization, comparison, analysis, generalization, abstract-logical. The features of the evolution of government regulation of the economy have been considered, in particular, through the institutional basis for the development of economic and social processes. The use of an institutional approach should be carried out according to optimal structure of existing institutions in order to ensure priority directions of public policy development. Theories of government economic policies and doctrinal positions of management of state property objects have been investigated in formation of scenarios of government regulation through requirements of governments and governance of government ownership of existing types of economic relations are considered. Is to analyzed of government regulation of economic processes in Ukraine at various levels of executive power and state-owned enterprises with privatization processes, existing monopolies, capitalization from the state budget, etc. is conducted. The basic aspects of public policy formulation and coordination of public sector functioning in sphere of public property governance have been identified. This is in line with national practice and key international guidelines. The practical value of the article is to provide recommendations on need to agree and develop an optimal model of state influence on economic activity of enterprises and management of financial and economic processes. The scientific value lies in the substantiation of the paradigm of government regulation of economic activity of state-owned enterprises and governance of state-owned objects based on international experience.

Keywords: government regulation; governance of state property objects; state-owned enterprises; economic activity

Актуальність проблеми. Державне регулювання економічною діяльністю підприємств ще здавна було предметом дискусій, тому за сучасних умов, держави впливають на економіки різною мірою, залежно від низки чинників. Пропорції такого впливу забезпечують окремим

галузям монополізм чи лібералізм, що набуває особливої актуальності для управління державною власністю. Держава виконує передбачені нею функції регулювання економічних процесів, проте окремої уваги набувають важливі питання регулювання й управління відносинами у державному секторі через можливість впливу на пріоритети Уряду, програм розвитку державних проєктів, ефективність економічної діяльності державних підприємств. Ураховуючи багатоаспектність у формах прояву державного регулювання економічної діяльності державних підприємств на часі постає необхідність удосконалення його методів, упорядкуванні інституцій та уточненні доктринальних позицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розкриття змісту та вивчення впливу державного регулювання економіки займалось багато провідних вчених світу. Проблематиці державного регулювання й управління державною власністю присвячені праці таких вчених-фахівців: В.М. Геєця, І.Й. Малого, А. Захарченка, Г.С. Третяка, В.Т. Плакіді, А.О. Сироти та інших. Проте, незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних вчених та практиків з даної теми, ряд важливих проблем державного регулювання й управління економічною діяльністю державних підприємств вимагають подальших досліджень, уточнень і формування нових напрямків вдосконалення за умов інтеграційних процесів, високих ризиків та розбалансованості економічної полярності.

Метою статті є визначення теоретичного й нормативно-правового підґрунтя державного регулювання економіки та окреслення механізмів впливу на управління фінансово-економічними процесами державних підприємств.

Виклад основних матеріалів дослідження. Теорія, пов'язана із формуванням засад державного регулювання, була запроваджена Дж. Кейнсом, який обґрунтував неспроможність ринкової системи саморегулювання забезпечити процес соціально-економічного зростання, оскільки ринок не сприяє збереженню природних ресурсів, що не відтворюються, не має економічного механізму захисту навколишнього середовища, не стимулює виробництво товарів та послуг колективного використання. Під економічним управлінням (англ. economic governance) розуміють структуру та функціонування правових і соціальних інститутів, які підтримують економічну діяльність та

економічні операції шляхом захисту прав власності, виконання контрактів та колективних дій з метою забезпечення фізичної та організаційної інфраструктури [8]. Держава, як суб'єкт господарювання та інституційна структура, впливає на організацію або управління економічною діяльністю шляхом встановлення й забезпечення права власності. Управління відноситься до інституціоналізованих економічних процесів, які організують і координують діяльність серед широкого кола економічних суб'єктів. Другий спосіб, за допомогою якого інституційна структура держави формує економічне управління, полягає у забезпеченні правової та інституційної структури, яка сприяє географічному визначенню наборів прав власності і, отже, відмінних місць для економічної діяльності [13].

У різні часи еволюції економік, роль держави у регулюванні економіки посилювалась (марксистський та кейнсіанський напрями) чи послаблювалась (ліберальний напрям та неокласична теорія). Розвиток інституціональної теорії ґрунтується на низці фундаментальних здобутків зарубіжних та вітчизняних вчених протягом останнього століття. Г. М. Пилипенко рекомендує механізм регулювання національної економіки розглядати як такий, який під впливом цілої системи інституціональних чинників певним способом поєднує саморегулюючі і свідомо управляючі елементи. При цьому вчений специфічною функцією держави у трансформаційній економіці визначає необхідність формування самого інституту ринку і створення умов, в яких він буде ефективно функціонувати [4, с. 35-37]. В. Тамбовцев доходить висновку, що поряд з інституціональними нововведеннями, які вводяться через взаємодію груп спеціальних інтересів на політичній арені, в економічній системі безперервно йде масовий, децентралізований процес відбору економічними агентами різних форм обмінних й інших інститутів [6, с. 26]. Отже, інституціональне підґрунтя державного регулювання економічних процесів визначає мінливий характер їхнього здійснення різними інститутами через призму взаємодії індивідуальних та суспільних інтересів за певних встановлених умов.

Представники української економічної думки другої половини ХІХ ст. вбачали національну модель ринкової економіки в органічному поєднанні держави та інших соціальних інститутів для регулювання господарських процесів та узгодження інтересів усіх економічних

суб'єктів і, в той же час, мати певну цілісність і субординацію економічних відносин на базі приватної власності та розвитку ринку [7]. Аналіз держави, як вихідної базової інституції, що визначає просторові, історичні та економічні межі функціонування її національної економіки дозволяє зрозуміти, що тільки держава, як суспільний феномен, залишається протягом кількох тисячоліть по своїй інституціональній ролі найстійкішою організацією, в межах якої відбувається кругообіг матеріальних і фінансових ресурсів, вимір продуктивності та ефективності суспільної діяльності [3]. Економічна політика держави в науковій площині розглядається як комплекс заходів державних інституцій щодо ресурсів, спрямованих на виконання конституційних функцій. Відповідно, державне регулювання має здійснюватися за оптимальною структурою сформованих інституцій та забезпечувати пріоритетні напрями розвитку державної політики. І.П. Адаменко зазначає, що з позиції інституціоналізму, зокрема, фінансова політика як економічний інститут формує правила і обмеження економічної поведінки, умови взаємовідносин, розвитку стратегій взаємодії учасників фінансових відносин, як соціальний інститут вона є однією з форм реалізації, регулювання і упорядкування суспільного життя й поведінки людей в соціально-економічній сфері [1, с.342]. Автор акцентує увагу на визначенні пріоритетів фінансової політики, спрямованих на розвиток економічних і соціальних процесів у довгостроковому, стратегічному аспекті, у контексті системи пріоритетів як складової концепції ефективної економічної політики держави. Відтак, інституціональна основа регулювання державної економічної політики передбачає створення оптимальної структури ефективних інститутів, які забезпечують виконання дій уряду на загальнодержавному та регіональному рівнях відповідно обраних векторів реформ.

Орієнтація на міру, якою державні суб'єкти можуть розподіляти потік і напрямки важливих ресурсів, полягає в тому, щоб запропонувати досить односторонній аналіз спроможності держави впливати на економічну діяльність і впливати на трансформації управління. Цікавою є думка, що повністю розуміючи економічну діяльність, включаючи її інституційні форми, ми повинні вивчити, як ця діяльність вбудована в інші суспільні відносини та інститути. Якщо їх емпіричний зміст ретельно визначений, ці метафори можуть бути дуже корисними для

розуміння того, як держава формує економіку на постійній основі, зважаючи на роль прав власності [12]. Враховуючи той факт, що захист основних внутрішніх економічних активів держави може бути настільки ж важливим для добробуту країни, як відсутність військових загроз, уряди здебільшого вважають, що іноземні інвестиції у сферу, відмінну від оборони, стають необхідною противагою приватизації державних компаній та об'єктів інфраструктури [9, с. 96]. На даний час ще спостерігається превалювання у державних економічних політиках фіскального консерватизму при формуванні середньострокових сценаріїв, що пригнічує економічну діяльність у будь-яких країнах. Вимоги з боку урядів щодо високого податкового навантаження забезпечують економічне зростання до певної міри, незважаючи на корумповані уряди і невизначену політику, проте подальше зростання вимагає набагато кращих державницьких інституцій [8]. Необхідність державного регулювання економічних процесів в Україні на сьогодні залишається актуальним, проте вимагають свого наукового розвитку питання меж, форм, цілей та методів державного регулювання економічної діяльності підприємств, зокрема з державною часткою власності. Зростання обсягів приватизації підприємств державної власності, монополія окремих сегментів ринків, бюджетна капіталізація збиткових державних комерційних підприємств, відсутність належного фінансового контролю та прозорості діяльності таких підприємств зумовлює необхідність перегляду існуючої моделі державного регулювання економічної діяльності державних підприємств. Зазначене є причиною необхідності зміни парадигми існуючих державних інституцій за окремими їх напрямками, які визначають здійснення економічної діяльності підприємств та посилення вимог до прозорості діяльності підприємств з державною часткою. Обрана модель державного впливу на економічну діяльність підприємств має захищати конкуренцію, заохочувати корпоративну соціальну відповідальність, передбачати належний контроль дій, перешкоджати агресивному впливу на зміну клімату (у будь-якому прояві). При встановленні меж державного регулювання економічної діяльності варто враховувати архітектуру цієї діяльності в системі інших суспільних й міжнародних відносин та інститутів.

За однією з наявних у юридичній науці доктринальних позицій управління об'єктами державної власності характеризується як суто адміністративна, розпорядча діяльність, що проявляється у відносинах «влади-підпорядкування» і належить до предмету регулювання адміністративного права [2]. Економічна діяльність державних підприємств в Україні регламентована низкою нормативно-правових актів: Господарський кодекс, Цивільний кодекс, Закон України «Про захист економічної конкуренції», Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», Закон України «Про оренду державного та комунального майна», Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» та низкою інших Законів. На сьогодні здійснення Кабінетом Міністрів України та уповноваженими ним органами, повноважень щодо реалізації прав держави як власника певних об'єктів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням ними з метою задоволення державних та суспільних потреб регламентовано Законом «Про управління об'єктами державної власності» [5] відповідно до Конституції України. Центральний орган виконавчої влади забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності, відповідно до покладених на нього завдань у сфері управління об'єктами державної власності. Оскільки визначальними у використанні державної власності є економічні відносини, сформовано ключові аспекти за Законом, які регламентують сферу економічної діяльності.

Управління державною власністю відбувається через такі види економічних відносин як: майнові, немайнові, управлінські. Майнові відносини виникають у державного підприємства, передусім, із органами влади щодо використання, розпорядження, відтворення, відчуження, здійснення застави, передачу, продажу та повернення державної власності, контролю за ефективністю управління об'єктами державної власності, призначає позапланові ревізії та перевірки використання об'єктів управління державної власності. Немайнові відносини виникають, коли перед державними підприємствами ставлять окремі завдання щодо використанням ними державної власності: визначення умов діяльності господарських структур та переліку об'єктів великої приватизації, ціноутворення, затвердження установчих документів,

стратегії, плану основного виробництва, річні фінансові документи та план інвестицій, методик оцінки об'єктів майна. Управління забезпечується шляхом: прийняття рішень про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств, встановленням вимог до незалежних членів наглядових рад, визначенням та затвердженням кандидатур представників держави, які призначаються до наглядових рад державних унітарних підприємств, призначенням та звільненням з посад керівників господарських структур, визначенням критеріїв відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим та порядку конкурсного відбору керівників і оплати їх праці, передачі повноважень з управління корпоративними правами держави відповідним суб'єктам управління, визначає критерії ефективності управління корпоративними правами держави тощо.

Здійснення державного регулювання управління об'єктами державної власності виключно з правової позиції не повною мірою характеризує його економіко-правову основу. Відтак, регламентація здійснюється на різних рівнях виконавчої влади, між органами влади цих рівнів, між різними органами влади та державним підприємством через регулювання зазначених вище видів відносин. Регламентацію управління фінансово-економічними процесами об'єктами державної власності проводить, зокрема, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, яким щорічно проводиться аналіз діяльності ста найбільших підприємств з метою оцінки їх розвитку та розробки подальших векторів реформування, які знайшли відображення у розробленій урядом «Стратегії реформи управління державною власністю». Міністерство фінансів України проводить моніторинг діяльності державних підприємств з найбільшими фіскальними ризиками. Відповідно положенням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», передбачено реформування управління державною власністю, яке наразі реалізується зусиллями Міністерства економічного розвитку та торгівлі. Отже, триває приватизація об'єктів державної власності, автоматизовано на державному рівні закупівлі через систему публічних закупівель Prozzoro, щокварталу формуються звіти про результати проведення єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності, змінено законодавчі норми щодо корпоративного управління та дивідендної політики на державних підприємствах, нормативно

визначено забезпечення прозорості діяльності підприємств тощо. В аспекті державної політики щодо економічної діяльності об'єктів державної власності в Україні, протягом майже століття, існували дискусійні положення, здебільшого, які не забезпечували ефективності діяльності. Проте, як свідчить досвід зарубіжних країн, підприємства з державною часткою власності можуть бути прибутковими і ефективними. Тому, свого вирішення потребує питання удосконалення напрямів державного впливу на формування стійких економічних важелів та дієвих механізмів функціонування державних підприємств.

Управління державним сектором економіки держава здійснює відповідно до передбачених положень внутрішньої і зовнішньої політики шляхом ефективного регулювання розвитку та трансформації економічних відносин, ґрунтуючись на вітчизняному і зарубіжному досвіді. Розробка й забезпечення реалізації політики управління державною власністю передбачає розділення функцій держави з управління об'єктами державної власності та регулювання соціально-економічної політики відповідно Рекомендаціям ОЕСР [10] із корпоративного управління державними підприємствами. Уряди формують політику щодо управління власністю та координації функціонування державного сектору на рівні Кабінету міністрів, зокрема, через управління й контроль економічної діяльності державних підприємств. Норми законодавчої та інституційної бази будь-якої країни визначають загальні засади управління державними підприємствами відповідно ключовим міжнародним орієнтирам. Еталоном, який при цьому використовується, є Посібник ОЕСР щодо управління державними підприємствами, який є міжнародним регуляторним консенсусом щодо якісного управління державним підприємством. Основоположними принципами ефективного управління державними підприємствами визначено [11].

Держава, виступаючи як власник, має приділити належної уваги формуванню та реалізації політики власності, яка визначає загальні цілі власності держави, роль держави в управлінні державними підприємствами та те, як має намір реалізувати політику власності. Тут, зокрема, йдеться про прозорий, формальний та ефективний процес висунення найбільш професійних кандидатур на членів правління та керівників. Прозорість та розкриття інформації про економічну

діяльність державних підприємств повинні бути закріплені ефективними процедурами внутрішнього аудиту та ефективними функціями внутрішнього аудиту. Надалі, контролювання та звітування перед незалежними членами ради та аудиторською комісією, що підкреслює незалежність від керівництва підприємства та Наглядових рад.

Отже, державне регулювання діяльності державних підприємств є багатоаспектним та має забезпечувати вдосконалення системи управління державними підприємствами, максимально сприяючи зростанню та розвитку, узгодженню й координуванню чіткого визначення цілей та стратегії розвитку, обрання професійних та незалежних Наглядових рад та встановлення відповідальності за їх діяльність. Ураховуючи специфіку економічної діяльності та наявність досить високого корупційного ризику на державних підприємствах, належного регулювання потребують питання корупції, прозорості державних фінансових потоків, процедури підзвітності. Адже невпорядкованість зазначених векторів діяльності державних підприємств спричинює втрату ресурсів через неефективність, політичну зацікавленість, усунення конкурентних засад, ігнорування інноваційних підходів в управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. Бізнес Інформ. 2014. № 3. С. 341–345.
2. Захарченко А. До питання про юридичну природу управління об'єктами державної власності (господарсько-правовий аспект). Підприємництво, господарство і право. 2016. № 11. С. 73–79. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_16 (дата звернення: 10.04.2019)
3. Малий І. Й. Неонаціональна політична економія та моделі публічного сектору. Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті: зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 квіт. 2017 р. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2017. С. 36–39
4. Пилипенко Г. М. Інституціональний контекст формування взаємодії держави і ринку. Економіка та держава. 2009. № 12. С. 35–37. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_12_12 (дата звернення: 10.04.2019)
5. Про управління об'єктами державної власності. Закон України. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 10.04.2019)

6. Тамбовцев В. Институциональный рынок как механизм институциональных изменений. *Общественные науки и современность*. 2001. № 5. С. 25–38.
7. Фещенко В. М. Ідеї українських економістів другої половини XIX ст.: сучасний контекст. *Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті: зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 квіт. 2017 р. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»*. Київ: КНЕУ, 2017. С. 31–33
8. Avinash, Dixit. Governance Institutions and Economic Activity. *American Economic Review*, 2009, Vol. 99, issue 1, 5–24. URL: <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.99.1.5> (дата звернення: 10.04.2019)
9. World investment report (2019). Special economic zones. United Nations. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_en.pdf (дата звернення: 10.04.2019)
10. OECD, 2005, «OECD Comparative Report on Corporate Governance of State-owned Enterprises» The World Bank, 2006, «Held by the Visible Hand – the Challenge of SOE Corporate Governance for Emerging Markets» Kowalski, P. et al (2013), «State-Owned Enterprises: Trade Effects and Policy Implications», OECD Trade Policy Papers, No. 147, OECD Publishing
11. Governance of state-owned enterprises in the baltic states: public perceptions, regional & national rankings of SOEs, board structures and composition, the legal and institutional framework for SOE governance. Baltic Institute of Corporate Governance. p. 115 URL: <http://www.bicg.eu/wp-content/uploads/2016/02/Governance-of-State-Owned-Enterprises-in-the-Baltic-States.pdf> (дата звернення: 10.04.2019)
12. Granovetter, Mark. Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*, 1985. Vol. 91, No. 3. pp. 481-510. URL: <http://links.jstor.org/sici?sici=00029602%28198511%2991%3A3%3C481%3AEAAASST%3E2.0.CO%3B2-R> (дата звернення: 10.04.2019)
13. John L. Campbell, Leon N. Property Rights and the Organization of Economic Activity by the State. *Lindberg American Sociological Review*, 1990. Vol. 55. No. 5. pp. 634-647. URL: <http://links.jstor.org/sici?sici=0003-> (дата звернення: 10.04.2019)

REFERENCES:

1. Adamenko I. P. (2014) Finansova polityka yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy. [Financial policy as a tool for socio-economic development of the country]. *Biznes Inform – Business Inform*, 3, S. 341–345 [in Ukrainian].
2. Zakharchenko A. (2016) Do pytannia pro yurydychnu pryrodu upravlinnia ob'ektamy derzhavnoi vlasnosti (hospodarsko-pravovyi aspekt). [On the legal nature of the

- management of state-owned objects (economic and legal aspect)] *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 11, S. 73–79. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_11_16 [in Ukrainian].
3. Malyi I. Y. (2017) Neonatsionalna politychna ekonomiiia ta modeli publichnoho sektoru. [Non-national political economy and public sector models.] *Suspilstvo, ekonomika ta ekonomichna nauka v KhKhI stolitti: zb. materialiv II mizhnar. nauk.-prakt. konf., DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana»*. Kyiv: KNEU – Society, Economics and Economic Science in the 21st Century, S. 36–39 [in Ukrainian].
  4. Pylypenko H. M. (2009) Instytutsionalnyi kontekst formuvannia vzaiemodii derzhavy i rynku. [Institutional context of state-market interaction formation] *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 12, S. 35–37 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_12_12 [in Ukrainian].
  5. Pro upravlinnia ob'ektamy derzhavnoi vlasnosti. [About the management of state-owned objects] *Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> [in Ukrainian].
  6. Tambovcev V. (2001) Institucional'nyj rynek kak mehanizm institucional'nyh izmenenij. [Institutional market as a mechanism of institutional change]. *Obshhestvennye nauki i sovremennost' – Social sciences and modernity*, 5, S. 25–38. [in Russian].
  7. Feshchenko V. M. (2017) Idei ukrainskykh ekonomistiv druhoi polovyny KhIKh st.: suchasnyi kontekst. [Ideas of Ukrainian Economists of the Second Half of the Nineteenth Century: Contemporary Context] *Suspilstvo, ekonomika ta ekonomichna nauka v KhKhI stolitti: zb. materialiv II mizhnar. nauk.-prakt. konf., DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana»*. Kyiv: KNEU – Society, Economics and Economic Science in the 21st Century, S. 31–33 [in Ukrainian].
  8. Avinash, Dixit. (2009) Governance Institutions and Economic Activity. *American Economic Review*, Vol. 99, issue 1, 5–24. Retrieved from <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.99.1.5>
  9. World investment report (2019). Special economic zones. *United Nations*. Retrieved from https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_en.pdf
  10. OECD, (2005) «OECD Comparative Report on Corporate Governance of State-owned Enterprises» The World Bank, 2006, «Held by the Visible Hand – the Challenge of SOE Corporate Governance for Emerging Markets» Kowalski, P. et al (2013), «State-Owned Enterprises: Trade Effects and Policy Implications», OECD Trade Policy Papers, No. 147, OECD Publishing

11. Governance of state-owned enterprises in the baltic states: public perceptions, regional & national rankings of SOEs, board structures and composition, the legal and institutional framework for SOE governance. (2016) *Baltic Institute of Corporate Governance*, p. 115 Retrieved from <http://www.bicg.eu/wp-content/uploads/2016/02/Governance-of-State-Owned-Enterprises-in-the-Baltic-States.pdf>
12. Granovetter, Mark. (1985) Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology*, Vol. 91, No. 3., pp. 481-510. Retrieved from <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-9602%28198511%2991%3A3%3C481%3AEASST%3E2.0.CO%3B2-R>
13. John L. Campbell, Leon N. (1990) Property Rights and the Organization of Economic Activity by the State. *Lindberg American Sociological Review*, Vol. 55., No. 5. pp. 634-647. Retrieved from <http://links.jstor.org/sici?sici=0003->